

Tone Løkhaug, Kristi Slåen og Marit Silset er skjont enige om at det jobbes svært godt med selvbestemmelse i Molde

Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter.

Fra FNs Menneskerettighetserklæring, artikkel 1.

Enhver har rett til liv, frihet og personlig sikkerhet.

Fra FNs Menneskerettighetserklæring, artikkel 3.

- Det bestemme no I, da!

- Alle har rett til å bestemme over eget liv. Det skjer noe med et menneske som ikke får lov til det. En slik rettighet er viktig for menneskeverdet.

Kristi Slaaen er vernepleier og støttekontakt. Hun jobber med psykisk utviklingshemmete ved Enen Dagsenter i Molde. Det hun sier kan høres ut som en selvfølge. Men hvor mye bestemmer vi egentlig over våre egne liv? Regninger må betales, vi er nødt til å gå på jobb. Og vi må være på plass og hente barn i barnehagen før de stenger. Skal vi til tannlegen, må vi forholde oss til tiden vi får oppgitt, enda vi strengt tatt helst ikke vil bore en gang. Dagene er fulle av små ting det ikke er praktisk mulig å velge bort. Valg andre gjør for oss. Hvor mye selvbestemmelse er det da igjen for pasienter og brukere i det offentlige hjelpeapparatet?

- Jeg opplever ofte at personalet ikke vil gjøre det samme som meg. For eksempel hvis jeg vil bake, sier de at de ikke kan bake. Men *jeg* kan jo bake! Jeg tror de egentlig kan, men ikke orker, sier Marit Silset. Humrer og sukker på samme tid. Hun er en av dem som trenger å hjelpes gjennom dagene. Hun trenger hjelp til å styre økonomien, veiledes i husarbeid – hva kommer først og sist, og få tilrettelagt arbeidsplass. Rett og slett organisere hverdagen. Når hvert enkelt menneske har rett til å bestemme over eget liv, og noen andre jobber med å organisere livet for dem, kan det være på tide å finne ut av hvem

som styrer hvem. Slik tenkte i hvert fall Tone Borge Løkhaug i Molde, med en målsetning om å øke selvbestemmelsen for brukerne.

– Da vi ble invitert til å være med i Kvalitetskommuneprogrammet, tenkte vi at dette kunne være et fint prosjekt. Hva mener brukerne om selvbestemmelsen sin i dag? Hvordan kan vi øke kvaliteten på tjenestene våre ved å gi dem økt selvbestemmelse? Hvilke holdninger har personalet, spør Borge Løkhaug som leder prosjektet.

Dermed gikk det ut et spørreskjema til personalet, som viste at brukerne hadde

ganske stor grad av selvbestemmelse, og var ganske fornøyde.

– Men vi ville jo vite hva brukerne mente selv. Derfor fikk de se videosnutter der personalet spilte rollene som bruker og ansatt.

– De fleste brukerne er sterkere visuelt enn med ord. Derfor valgte vi å gjøre det på denne måten, forklarer Borge. Dermed kunne brukere gi tilbakemeldinger: Kjente de igjen situasjonene de ble vist?

– Det er for tidlig å konkludere, men tendensen ser ut til å være at det er forskjell på kulturene i de tre avdelingene vi gjorde testen i. Vi ser et samsvar mellom spørreskjemaet til de ansatte, og brukerundersøkelsen.

Prosjektlederen har vært opptatt av at personalet skal være med på prosjektet, og være i stand til å se at selvbestemmelse er en kvalitet.

– Ellers er brukerne sjanseløse. Derfor har vi laget en prosjektgruppe med to vernepleiere, en assistent og en omsorgsarbeider, fra forskjellige avdelinger, som møtes hver uke for å planlegge videre produksjon. Borge Løkhaug presiserer at

de ansatte skal etablere rammebetingelser, som brukerne kan ta avgjørelser innenfor.

– Dette skal på ingen måte være noen sovepute, slik at brukerne blir overlatt til seg selv. Områdene vi undersøkte var klær, middag, fritid og lommepenger. I hvor stor grad lar de ansatte brukerne delta på ting de selv ikke liker? Det å gå i kirka ser vi for eksempel at en del ansatte finner på unnskyldninger for unngå.

Ved oppstart hadde Borge Løkhaug en hypotese om at graden av selvbestemmelse fulgte graden av utviklingshemming.

– Du kan vel si at hypotesen ble bekreftet, sier Borge Løkhaug.

– Naturligvis er det viktig for dem som er lettere psykisk utviklingshemmet å føle at de er med på å ta avgjørelser. Men jeg synes nesten det er mest interessant med dem som er dypere utviklingshemmet, legger Kristi til.

– For eksempel kan jeg holde frem primen i den ene hånda, og osten i den andre når jeg skal lage mat for dem. Kanskje de klarer å velge? Kanskje de har en bevissthet omkring valget? Kanskje de blir glade bare for å bli spurt!

– Er det vanskelig for dere å involvere dem? – Det kan det være, hvis vi har personalmangel, og en av oss har ansvaret for to pasienter. Da kan det være at de to vil hver sin veg. Som regel klarer vi å løse det ved å arrangere på tvers.

Marits leilighet er ryddig og adventsren. På stuebordet ligger innpakket julegaver. Vinterlyset flyter fritt inn gjennom rene vinduer.

– Jeg har mange ganger opplevd at personalet kommer og vil bestemme hvor ting skal stå. Da tenker jeg at det er jeg som bestemmer. Noen ganger sier jeg i fra også, forteller Marit.

Kristi lytter, følger Marit med øynene. Marit kaster blikk tilbake mens hun snakker. Høster trygghet.

– Men det er ikke alle som har din selvtilitt, Marit, sier hun.

– Hvis vi sier at stolen skal stå opp ned, sier de ”Ja vel!”. De vil så gjerne ha aksept.

Marit ler av bildet Kristi maler. Hun har likt prosjektet, forteller hun.

Fortsetter på neste side.

- Det har vært et bra prosjekt. Det var interessant med dialogkafeen – slik er det ikke hos meg, sa jeg!
- Er det noe du er glad for å slippe å bestemme selv, Marit?
- Nei, hva skulle det være, tro?
- Kanskje jeg kan komme med et eksempel, som gjelder flere, spør Kristi.
- Penger. Å ta ut og sette inn. Å disponere i det hele tatt.
- Ja. Det er egentlig godt å slippe å tenke

- på. Trygt, det, bekrefter Marit.
- Får du være ute så lenge du vil om kvelden da, Marit, spør Borge Løkhaug.
- Ja, det bestemmer jeg i sjøl, da! Jeg hadde ikke likt det hvis noen hadde sagt når jeg skulle dra hjem om kvelden. Men jeg er jo så kveldstrøtt uansett, ler hun.

Tilbake på kontoret til prosjektleder Borge Løkhaug har prosjektgruppen satt seg ned for å se resultatene av

dialogkafeer på video. Rollespillene var et godt grep, mener de. Undersøkelsen ble ufarliggjort. De forteller om planer om å opprette et eget brukerråd, og å få en brukerrepresentant inn i Molde kommunes fritidsbrukerråd.

- Det er ikke urealistisk. Dette skal vi få til, mener Tone Borge Løkhaug.

Tekst og foto: Stein Rissstad Larssen, Røe Kommunikasjon

Prosjektgruppa i Molde jobber iherdig med å øke selvbestemmelsen hos sine brukere.

